

LIBRIS

Livie Hoemmel

Sacrificiul regelui

Titlul original: *Le sacrifice du roi*

We know
books

Copyright © Éditions Plon, un département de Place des Éditeurs, 2023

Copyright © CRIME SCENE PRESS, 2024, pentru această ediție

Toate drepturile rezervate, inclusiv dreptul de a reproduce fragmente din carte.

CRIME SCENE PRESS

Piața Presei Libere nr. 1

e-mail: redactia@crimescenepress.ro

tel.: 021.317.91.37; 021.317.91.42; fax.: 021.317.91.43

www.crimescenepress.ro

CRIME SCENE PRESS

Director editorial: GEORGE ARION

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

HOEMMEL, LIVIE

Sacrificiul regelui / Livie Hoemmel ; trad. din lb. franceză de Mihaela

Racolța. - București : Crime Scene Press, 2025

ISBN 978-630-6542-78-9

I. Racolța, Mihaela (trad.)

821.133.1

Coperta: MIHAIL COȘULEȚU

Redactor: CORNELIA BUȘE

Corectură: RUXANDRA MANUELA ARION

Tehnoredactor: GINA ROGOJINOIU

Bun de tipar: ianuarie 2025

Tipărit în România

Această carte a fost publicată cu sprijinul Institutului Francez.

INSTITUT
FRANÇAIS

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

Livie Hoemmel

Sacrificiul regelui

traducere din limba franceză
de Mihaela Racolța

CRIME SCENE PRESS
2025

PROLOG
Regele meu

*Lui Bobby Fischer nu i s-a dat să pășească pe Lună,
în schimb, geniul i-a condus pașii pe tabla de șah a lumii.*

Șahul a reprezentat, mult timp, un asemenea simbol al excelenței încât titlul de campion mondial conferea individului și națiunii pe care o reprezenta o formă de supremație intelectuală. Însă, pe vremea când Imperiul sovietic domina disciplina, un grăunte de nisip s-a amestecat în funcționarea mecanismului comunist. Inamicul declarat, Statele Unite, a contestat dominația sovietică. În interiorul Kremlinului, chestiunea a luat o amploare nebănuită.

Cine s-ar fi putut gândi că această bătălie nu va fi dezvăluită decât cincizeci de ani mai târziu? Din perspectiva faptelor, divulgarea acestui episod al Războiului Rece, reprezentând „informații clasificate”, a necesitat o anumită doză de nebunie. Fără îndoială, aceasta e puterea unui mister: oricine îi divulgă cheia, va fi imediat criticat pentru imaginația sa debordantă.

Într-o lume plină de coincidențe stranii, acest joc este, în sine, enigmatic. După prima mutare a ambilor jucători, există nu mai puțin de patru sute de combinații posibile. După ce joacă a doua mutare, numărul lor urcă la mai multe zeci de mii și, după opt mutări, ajunge la miliarde. Trebuie să recunoaștem, jocul de șah nu e de fapt un divertisment: este o artă care naște pasiunea... și câteodată, nebunia. Dar cum să eviți să te pierzi în acest labirint? Atât de mulți practicanți n-au găsit niciodată ieșirea, rătăcind în interiorul variantelor, fără a bănuși că lăsau să le scape viața printre degete în favoarea unor abstracții matematice insolubile.

Pentru a evita rătăcirea în hățișul acestor speculații, se cunoaște doar un mijloc: concentrarea întregii energii spre un unic scop.

Întregul corp se angajează atunci în luptă, temperatura crește; vederea periferică se estompează în timp ce ritmul cardiac încetinește. Încet-încet, zgomotul ambiental dispare, lăsând locul murmurului delicat al unei materii cenușii efervescente. Întreaga ființă este gata de luptă. Aveam șaisprezece ani când am trăit pentru prima dată experiența asta. I-am împărțit-o neîntârziat celui mai bun prieten al meu, și el jucător pasionat de șah. Mi-a răspuns: „Nu există nimic mai frumos! Această stare o caut în permanență... ca să devin cel mai bun jucător al tuturor timpurilor.” Lucrul de care nu mă îndoiam era că va reuși.

Aș putea enumera o mulțime de alte anecdote legate de acest joc. Ele toate fac parte din legendă, cum este cea a austriacului Wilhelm Steinitz, fost campion mondial, care era convins că poate rivaliza cu Dumnezeu. Cu scopul de a-L determina să accepte provocarea, Îi oferea un pion în plus. Se temea să câștige și să atragă asupra lui mânia divină? Creatorul era oare un competitor care nu știe să piardă? Sau Steinitz era atât de genial încât era obligat să-i lase Domnului avantajul?

Aceste istorii surprinzătoare sunt numeroase, din cauză că această artă nu doar că dă dependență, dar conține și o doză de misticism. Chiar și astăzi, o anchetă YouGov face cunoscut faptul că șase sute de milioane de persoane joacă regulat șah și mai mult de opt sute de milioane din când în când. În treizeci de țări șahul face parte din programa școlară.

Cu toate acestea, în 11 mai 1997, în timp ce oamenii aplaudau victoria calculatorului Deep Blue asupra lui Garry Kasparov, considerat cel mai dotat reprezentant al omenirii în acest domeniu al artei, comunitatea s-a temut să nu se stingă atracția pentru joc. Și din motive întemeiate: calculatorul nu este decât un supercomputer: el se mulțumește să inventarieze, să identifice, să determine cea mai mare probabilitate de a câștiga. Cel mai bun jucător va fi deci acela care posedă cea mai mare capacitate de a sonda infinitatea varian-

telor, și asta e tot. În cele din urmă, șahul ar fi fost inventat pentru ca monștrii de siliciu să se evidențieze în mod strălucit.

Eram prezent în acea zi. Undeva în sală, o mână de mari maestri stăteau deoparte. Se întrebau dacă rezultatul ar fi fost diferit contra unui alt adversar. Treptat, în acest mic cerc de inițiați, s-a conturat un alt punct de vedere:

– Pentru a avea o șansă la victorie, ar trebui ca jucătorul nostru să aibă o concepție instinctivă despre șah, ca stilul său să fie comparabil cu puritatea unui Bach, ca ideile sale să fie atât rodul rațiunii cât și al imaginației, ca abordarea lui să ne ofere o valoare adăugată: intuiția.

Întregul auditoriu, agățat de cuvintele bătrânului maestru, și-a ținut respirația. Într-un final, el a concluzionat:

– Un singur om, pe acest pământ, reunește în jocul său acest amestec savant de știință și conștiință: BOBBY FISCHER. Da, Bobby ar fi putut triumfa asupra descendentului unor microprocesoare!

Am intervenit bucuros în discuția lor:

– Mulțumesc! Există încă oameni care fac diferența între titlul de campion mondial, talent, abilități ieșite din comun și geniu... Bineînțeles, numai Bobby Fischer ar fi în măsură să învingă calculatorul! Permiteți-mi să-l citez, cu acest prilej, pe Kant: „Geniul consistă dintr-un fericit raport între imaginație și rațiune, pe care nu-l predă nicio știință, care nu se dobândește prin nicio trudă.”

Mi-au surâs, și în acel moment mi-am promis să dezvălui lumii povestea pe care o păstrasem cu gelozie: cea a acestui bărbat, Bobby Fischer, care prin inteligența sa unică s-a ridicat deasupra unuia dintre cele mai nobile jocuri concepute de creierul uman.

În timpul celei de a șasea partide a campionatului mondial de șah din 1972, se produsese un lucru neverosimil. Cucerit de talentul adversarului său, Boris Spassky se ridicase pentru a-l aplauda. Campionul sovietic tocmai pierduse, chiar dacă era convins

că nu comisese nicio greșeală! Știuse în acel moment că nu avea nici cea mai mică șansă să-și păstreze titlul; geniul intuitiv al concurentului său i se dezvăluise pe neașteptate. Noul erou al acestui joc era american și se numea Bobby Fischer.

Printr-o curioasă analogie, Garry Kasparov, demn reprezentant al speciei umane, a cedat în timpul celei de a șasea și ultime partide a meciului contra lui Deep Blue. Epuizat psihic, se „sinucisese” încă de la deschidere, și pierduse în nouăsprezece mutări! Kasparov era totuși o stâncă de neclintit. Dar calculatorul a fost încoronat campion mondial. Ce anume se întâmplase?

Pentru a înțelege, trebuie să revenim la un moment cheie din prima partidă când, spre consternarea generală, aparatul a *sacri-ficat un pion* fără să obțină o compensație efectivă. Kasparov se ia cu mâinile de cap. Pierdut, bâiguie: această ofrandă o fi semnul unei inteligențe superioare? A introdus oare IBM în liniile de cod o caracteristică puțin probabilă, și anume inspirația? Sacrificiul pozițional pe termen lung este de neconceput pentru un dispozitiv care nu știe decât să calculeze. E un gest prea rafinat, prea sofisticat pentru o mașinărie binară.

Campionul nostru se foiește în scaun. De acum încolo nu va avea liniște până nu-și va testa adversarul asupra unui aspect. Va încerca să descopere adevărul, să răspundă la întrebarea care îl frământă: este Deep Blue capabil să *presimtă* calea de urmat pentru a câștiga?

Kasparov uită esențialul: să joci șah, să găsești cel mai bun răspuns, cel mai luminos traseu capabil să confere autoritate morală speciei umane.

A posteriori, s-ar părea că acest „sacrificiu” poate fi explicat printr-o eroare a calculatorului. Incapabil să aleagă între mai multe mutări evaluate la absolut același nivel, Deep Blue a făcut o mutare la întâmplare – la fel ca un act al divinității. Din această coliziune între două lumi total opuse rusul nu avea să se ridice.

Să fi vrut Creatorul să dea o lecție de viață umanității? Ba mai mult, cine a jucat contra lui Garry Kasparov? În acea zi a luat naștere o legendă... Dumnezeu, îndrăgostit de șah, n-ar fi putut rezista tentației și s-ar fi amestecat incognito în partidă. Cum să nu crezi în acest basm? Nu este oare șahul singurul joc care deschide posibilități exponențiale, într-un spațiu închis de șaiszeci și patru de pătrate? Cu alte cuvinte, un loc unic la hotarul dintre două universuri, finitul și infinitul. Un spațiu îngust în care, trecător, poate fi resimțită o prezență superioară.

În realitate însă, nu știm să programăm învățarea predictivă, acest tip de instruire ce permite oamenilor și animalelor să dobândească rațiune. Garry Kasparov n-a luat în considerare acest parametru; ceea ce constituie, după umila mea părere, motivul înfrângerii sale.

Alții decât mine își reamintesc fraza atribuită lui Tertulian: *Credo quia absurdum* – „Cred pentru că este absurd.” Detractorilor săi, care obiectau că adevărurile credinței, de neconceput și categoric aberante, cum ar fi Treimea și virginitatea Mariei, erau semnul unei dereglări intelectuale, Părintele Bisericii le replica faptul că inexplicabilul caracter al acestor afirmații și evidenta lor absurditate erau în realitate semnul unei inteligențe transcendente, pe care spiritul uman ar fi incapabil să o înțeleagă. Avem aici nu doar o chestiune tehnică, ci și o întrebare metafizică, pe care programatorii IBM n-au ezitat să o dezbată! Poate un algoritm, fie el oricât de complex, să elimine hazardul și liberul arbitru al jucătorului de șah?

În 1997, odată terminate meciul și discuția cu marii maeștri, mă îndreptam spre ieșire, când un tânăr și-a pus mâna pe umărul meu și mi-a zis:

– Am ascultat discursul dumneavoastră în fața tuturor acestor mari jucători. Sunteți de părere că doar Bobby ar fi putut învinge calculatorul. Dar dați-mi voie să vă spun că orice fortăreață

devine într-o zi închisoare. La început credeți că dețineți controlul asupra jocului și, la sfârșit, jocul este cel care vă controlează. Bobby n-a făcut excepție de la această regulă, el a devenit sufletul damnat al șahului... Și bietul om nu mai este în stare să joace.

Cunoscând adevărul, tare-aș fi vrut să-i răspund: „Nu! Fischer, în acel moment, nu se adâncise în nebunie!” Dar această poveste era prea valoroasă pentru a fi încredințată urechilor unui necunoscut.

Omul acela mi-a revenit în minte de multe ori, la fel și toți cei care se mulțumiseră cu această explicație mult prea facilă: merită un răspuns clar privitor la presupusa coborâre în Infern a marelui meu prieten din copilărie, Bobby. Apoi, mulți ani mai târziu, m-am întors la New York, acolo unde începuse totul. Am așternut pagină după pagină, descriind o altă viziune, o realitate diferită, o lume neîntinată de prejucii, de concluzii pripite și, sper eu, o lume mai pură.

Fischer nu poate fi redus la un campionat mondial câștigat în 1972, la o confruntare legendară percepută ca o versiune în miniatură a Războiului Rece, la încă o anecdotă. Bobby nu era doar un excentric care scotea toți copiii dintr-o încăpere fiind deranjat că se mototolea ambalajul unei bomboane: da, am citit asta undeva. Harold C. Schonberg, reporter la New York Times, a scris foarte corect: „El a fost practic cel care a făcut întreaga lume să înțeleagă că șahul practicat la acest nivel era la fel de pasionant ca orice alt sport. La fel de incitant ca o luptă pe viață și pe moarte, la fel de satisfăcător din punct de vedere estetic ca o operă de artă, la fel de solicitant din punct de vedere intelectual ca toate activitățile umane superioare.”

Pentru tine, Bobby, regele meu, am terminat acest manuscris cu prețul liniștii mele. Atunci au început necazurile. Evident, semnătura impersonală – Bătrânul – redeschisese răni vechi.

Rusia nu avusese nicidecum ocazia să jelească, și paginile care urmează au fost percepute ca o ofensă de către oamenii lui Putin. Trebuie să recunosc, într-un moment în care șahul este din nou celebrat printr-un serial vizionat de mai bine de o sută de milioane de ori, *Gambitul damei*, Rusia trebuia să se dedice unei reacții în forță. Cu toate acestea, va putea această națiune să împiedice apariția cărții? Nu cred, și, oricum, Socrate avea dreptate: „Mai bine să înduri o nedreptate decât să o comiți.”¹

Așadar, dacă citiți azi aceste rânduri, înseamnă că, în cele din urmă, dreptatea a triumfat.

¹ Teme relatate în dialogul *Gorgias* de Platon. (n. a.)

1

Kremlinul

*Frunzele moarte se strâng și se-aruncă,
Vezi, n-am uitat,
Frunzele moarte se strâng și se-aruncă,
Amintirile și regretele de asemenea.²*

Moscova, 2018, toamna

În fiecare dimineață, președintele rus urcă scara și pătrunde în birou cu pas vioi, după ce a înotat și a făcut o serie întreagă de exerciții. E un moment special, calmul dinaintea furtunii. Expresia sa e înșelătoare: sprâncenele ușor înălțate conferă feței sale o alură de dog, deși e relaxat. Cei care nu-l cunosc ar putea crede că e obosit după efortul depus. Bortnikov, director al FSB, o știe mai bine ca oricine: dacă are vreo veste rea de anunțat, e momentul ideal. Astăzi a decis să vină personal ca să vadă reacția Președintelui. În discuție, un raport provenind de la o sursă de informații situată în Franța, la Paris. Un anume Alexandru, unul dintre cei mai buni agenți ai lor, a trimis un dosar clasificat imediat ca fiind de risc ridicat de către FSO – serviciul federal de protecție a personalităților. Faptele datează de acum aproape cincizeci de ani, dar nu există prescripție când e vorba despre onoarea mării Rusii,

² Jaques Prévert, Joseph Kosma, *Frunzele moarte*. (n. a.)

despre posibilitatea de a fi detronat de un mit – mai rău, de a fi doborât de o femeie.

După ce se așază în fotoliu, Președintele începe prin a frunzări cele trei clasoare așezate pe biroul său. Conțin briefingul matinal al agențiilor guvernamentale: FSB, FSO, SVR (serviciul de informații externe). Corespondentul în Statele Unite este *daily brief*, adică momentul în care informațiile de importanță vitală sunt transmise Biroului oval. La Kremlin, procesul este mai expeditiv. Președintele parcurge rezumatele cu o expresie impasibilă. O trăsătură de caracter moștenită după șaisprezece ani de KGB. Nimic nu poate să provoace o manifestare de furie, nici măcar de iritare. Omul cultivă o imagine, cea a unui semi-zeu pe care, prin definiție, nimic nu-l poate surprinde, cu atât mai puțin contraria, în niciun chip. Această armură îl convinsese pe Boris Elțin să-l numească în funcție. Doar o ființă insensibilă la emoții ar fi fost capabilă să conducă acest serviciu atât de special. În plus, Putin era un individ loial, care nu ezita să-și protejeze locotenenții.

Revelația din această dimineață urma să-l descumpănească oare pe președintele cu nervi de oțel? Iată întrebarea care îl obseda pe Bortnikov. Putea oare o istorie veche de o jumătate de secol, o eternitate, să aibă vreo influență asupra acestei minți ascuțite? După ce clasorul în cauză fu închis, încă nu avea un răspuns. Cei doi se priveau fără să scoată o vorbă, și cu cât se scurgeau mai multe secunde, cu atât părea mai neîndoielnic că omul cel puternic al Rusiei era tulburat de veste.

Conform obiceiului, ușa biroului rămăsese întredeschisă, și în acel moment agentul care culesese datele își semnală prezența. Stătea în cadrul ușii. Bortnikov îl adusesese gândindu-se, pe bună dreptate, că Președintele ar vrea să discute direct cu el.

În acea toamnă a anului 2018, întreaga țară era frământată de manifestații provocate de reformele absurde ale sistemului de

pensii. Dar, aparent, această problemă nu era atât de urgentă precum necesitatea unei discuții cu căpitanul Aleksandr.

Președintele privea pe fereastră atunci când începu să vorbească:

- În calitate de mare specialist în tot ce e legat de Franța, precis cunoști acest cântec: „Les feuilles mortes se ramassent à la pelle, tu vois, je n'ai pas oublié...”

- Da, „amintirile și regretele de asemenea.”

- Bine, ce crezi, oare mai trăiește? Vorbești despre un manuscris. Îl ai, presupun?

- De fapt, treaba mea nu e terminată. Încă nu sunt sigur dacă ea e în viață, dar sunt prea multe elemente îngrijorătoare. Voi avea un răspuns definitiv în câteva luni: am pus sub supraveghere singura persoană care ne poate conduce la ea.

- Dă-mi voie să te avertizez: dacă, așa cum crezi, ea n-a murit în timpul exploziei, se va juca cu nervii tăi. Trebuie să ne așteptăm la ce e mai rău din partea cuiva capabil să reinvie după atâția ani... De fapt, spune-mi, se vorbește în acest manuscris despre implicarea CIA?

- Nu, doar KGB-ul este incriminat pentru decăderea lui Fischer. Însă manuscrisul e alcătuit într-un mod neobișnuit, ceea ce mă îndeamnă să cred că nu ea este autorul. Autorul trebuie să fie Arthur. Un obișnuit al casei, azi un om în vârstă.

- Interesant...

- Da, domnule Președinte.

- Dar e posibil să te înșeli; dacă e într-adevăr Olga, e normal ca ea să aleagă calea cea mai riscantă și mai inovatoare. Află de ce această relatare a fost structurată într-un astfel de mod și vei fi parcurs jumătatea drumului; cealaltă parte, cea mai complexă, va consta în a înțelege dacă această primă interpretare poate să corespundă parcursului intelectual al Olgăi.

- Vă mulțumesc pentru analiză. Îmi va fi de mare folos.

- Înconjoară-te de cei mai buni specialiști ai noștri și ține-mă la curent în timp real. Tot felul de legende circulă de câțiva ani legat de ea, nu le acorda atenție.

- Foarte bine. Nu pot așadar să vă întreb care...

Telefonul sună și linia securizată puse brusc capăt întrevederii. În timp ce închidea ușa, Aleksandr îl auzi pe Președinte pronunțând numele Olgăi Komarova. *Veștile circulă repede*, își zise el. Secretara îi ceru să aștepte, și o jumătate de oră mai târziu, fu din nou invitat să intre. Putin stătea în picioare, cu o tabletă în mâini. Părea să-i consulte dosarul profesional, pentru care Aleksandr primi felicitări. Dar, mai ales, primi o nouă informație chiar de la Președinte: Olga avea diverse pasiuni, una fiind fizica și cealaltă, mai surprinzătoare, lumea parfumurilor. Căpitanul intuia că această informație îi va fi de folos. După scurtul schimb de cuvinte, Putin așează tableta și privindu-l direct în ochi, încheie cu aceste cuvinte:

- Găsește-o, Aleksandr, și anihilează-o. Contez pe tine.

Micul prinț al tenebrelor

Cannes, 20 iulie 2019

În acea dimineață, m-am trezit cu sentimentul că urma să se întâmple ceva ciudat. Dar eu sunt un bătrân nostalgic, rămășița a ceea ce am fost, care nu mai are dușmani cu care să lupte și nici familie pe care s-o iubească. Atunci, dacă ne gândim bine, ce putea să mi se întâmple atât de ieșit din comun?

Vara era instalată pe deplin pe Coasta de Azur. Sub balcon se întindea La Croisette, arhetip al glamourului pentru turiștii din întreaga lume. Venisem acolo deoarece aveam întâlnire cu iluzoria Olga. În acești ultimi cincizeci de ani o admirasem, ba chiar o iubisem. Trecuseră deja unsprezece ani de la precedenta noastră întâlnire. Ultima ocazie în care îi adusesem omagiile mele fusese la funeraliile ei.

Se presupunea că Olga murise în explozia unui depozit militar din Venezuela. Serviciile rusești erau convinse că o reduseseră definitiv la tăcere, după o urmărire de mai mult de zece ani. Dar cum de puteau fi convinși de asta? Corpul nu putuse fi identificat. Cred, mai degrabă, că erau epuizați de această femeie care îi sfidase în toate colțurile lumii. Câți dintre ei nu se mai întorseseră niciodată? Câți dintre ei fuseseră umiliți sau degradați, la întoarcerea în țară? Însuși Președintele, la vremea aceea tânăr locotenent-colonel KGB, o lăsase să-i scape printre degete în mai multe rânduri.

Uniunea Sovietică a dispărut de mai bine de treizeci de ani. Din ruinele comunismului și ale unei societăți care și-a pierdut

toate reperele s-a ivit o haită de aventurieri. Obiectivul lor era să dobândească prin orice mijloace averi colosale și apoi să le pună la adăpost în paradisuri fiscale. Li se spune oligarhi. Olga a fost prima dintre ei, o pionieră care a acumulat sute de milioane înainte să dispară ca prin minune.

Cu toate astea, mesajul pe care mi-l transmisese, trei săptămâni mai devreme, nu lăsa loc de îndoială: ca să facă să-mi parvină, utilizase aceleași canale ca în timpul Războiului Rece. Metoda folosită constituia un indiciu în plus, nu putea fi vorba de o farsă. Gândindu-ne mai bine, nicio altă persoană n-ar fi putut avea strălucita idee de a mă contacta prin aceste mijloace.

În ajun, imediat după ce sosisem la Carlton, unul dintre prestigioasele hoteluri din Cannes, recepționarul îmi înmânase un plic. Descoperisem în el o poză cu Bobby Fischer, însoțită de un mesaj: *Amicului nostru comun, micul prinț al tenebrelor*. Inima mi se zbătuse gata să-mi iasă din piept. Olga era singura care-l numea așa pe prietenul meu din copilărie.

Încă trei zile, și urma să o revăd, mai exact șaptezeci și opt de ore. Dar oare urma să se deruleze totul conform planului? Destinul nu decisese deja oare asupra sortii mele?

Îmi dăduse întâlnire la Baoli, un restaurant la modă, vizavi de portul Canto. Voiam să mă duc cât mai repede acolo, să mă împregnez cu atmosfera locului care urma să fie martorul învierii Olgăi.

Înainte însă, trebuie să vă povestesc întâmplarea care a determinat-o să-l poreclească pe Bobby „micul prinț al tenebrelor”. Îmi amintesc „discuția” noastră din martie 1974; eu eram prizotierul, ea călăul. Olga reușise să-mi reînvie amintirile, ca apoi să mi le fure pentru a-și îndeplini misiunea... Dar cum aș fi putut să-i ghicesc intențiile?

La fiecare două ore, făceam o pauză de țigară. Bineînțeles, ea continua să-mi pună întrebări: